

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Esityksen mukaan hakijan ottaessa opintojen aikaan vastaan uuden opiskelupaikan hän menettäisi voimassa olevat saman ja alemman tasoiset opiskeluoikeudet. Lain voimaantulon myötä olisi edelleen mahdollista suorittaa useampi kuin yksi tutkinto, mutta ensimmäinen tutkinto on suoritettava kokonaisuudessaan ennen uusien opintojen aloittamista.

Opiskelijavalinnan tilastoissa vuonna 2024 aiempi opiskeluoikeus oli 6500 opiskelupaikan vastaanottaneella, joka on 11 % kaikista paikan vastaanottaneista. Näiden opiskelijoiden määrä on vähentynyt huomattavasti vuodesta 2010.

Unifi pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Opiskelupaikat on suunnattu niille, jotka aikovat suorittaa tutkinnon. Korkeakoulutuksen kasautumisen ehkäiseminen on perusteltua, jos koulutustasoa halutaan nostaa. Samalla osaamisen laajentamisesta tai päivittämisestä ei pidä tehdä liian hankalaa. Mikäli opiskelija haluaa suorittaa yksittäisiä kursseja tai kokonaisuuksia tai laajentaa muutoin osaamistaan, tulisi harkita sivuaineita, ristiinopiskelua tai avoimen yliopiston kautta opiskelua. Suuri osa usean opiskeluoikeuden omaavista opiskelijoista ei tee loppuun ensimmäisen opiskeluoikeuden tutkintoaan.

Yliopistot ovat käynnistäneet OKM:n rahoituksella yhteisen siirtohakuprosessin vastaamaan opiskelijoiden tarpeeseen hakeutua toiseen opiskelupaikkaan. Unifi katsoo, että tällä voi olla merkittävää informaatiovaikutusta hakijoille ja opiskelijoille, sillä jos opiskeltu tutkinto osoittautuukin itselle sopimattomaksi, voi nykyistä joustavammin siirtyä opiskelemaan itselle sopivampaa alaa yliopiston sisällä tai yliopistojen välillä.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Unifi pitää esityksen tavoitteita kannatettavana, mutta suhtautuu varauksella esitettävällä lakimuutoksella saataviin vaikutuksiin, erityisesti kun se samalla lisää yliopistojen hallinnollista työtä merkittävästi. Lisäksi Unifi kiinnittää huomiota siihen, että tällä yksittäisellä uudistuksella jäädään siis vielä kauas 50 %:in koulutusastetavoitteesta. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vakaata ja ennakoitavaa rahoitusta ja tarvittavan koulutuskapasiteetin riittävää resurssointia. Yhden opiskelupaikan säännösvalmistelun ohella myös tärkeää, että alkavassa yliopistojen siirtohakujen kehittämistyössä onnistutaan. Nyt rakennettava siirtohakukäytäntö auttaa ratkaisemaan monia kysymyksiä, joihin myös tällä lailla pyritään vaikuttamaan.

Yliopistot katsovat, että toteutuakseen laki vaatisi toimivat tekniset ratkaisut. Nykytilanteessa yliopistoilla ei ole toimivaa tapaa selvittää, kenellä on olemassa oleva opinto-oikeus. Samoin opiskelupaikasta luopuminen tehdään käytännössä hallinnollisena käsityönä. Hallinnollinen työ lisääntyisi merkittävästi ja uhkaisi syödä uudistuksesta vapautuvista resursseista koituvan hyödyn.

Lain voimaantulo tulee sitoa toimivan järjestelmän olemassaoloon.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Muutos saattaa vapauttaa jonkin verran opetus- ja ohjausresurssia yliopistoissa. Jos uusi laki hyväksytään, sitä sovelletaan ensimmäisen kerran 1.1.2027. alkavaan koulutukseen tehtävissä valinnoissa. Kevään ensimmäiset haut aukeavat tammikuun alussa, joten sitä ennen on tehtävä korkeakoulun vastuulla olevaa hakijaneuvontaa ja -viestintää. Lakimuutoksesta koituu joka tapauksessa yliopistoille lisääntyvää hallinnollista työtä, sekä lakia käyttöön otettaessa, että jatkossa opiskeluoikeuksista luovuttaessa. Yliopistoilla ei myöskään ole helppoa tapaa selvittää, onko hakijalla opiskeluoikeus toisessa yliopistossa.

Laki saattaa ohjausvaikutuksellaan lisätä jonkin verran aloituspaikkojen kohdentumista ensikertalaisille. Toisaalta yhden opiskeluoikeuden säännös saattaa nostaa kynnystä vaihtaa alaa tai koulutusala, jos opiskelija kokee riskinä, ettei halua tai voikaan suorittaa loppuun tutkintoa, johon on siirtynyt. Ensikertalaisuuskiintiöiden koko voi myös vaikuttaa jo opiskeluoikeuden saaneiden siirtymisiin. Opiskelijan luopumasta opiskelupaikasta ei myöskään välittömästi vapaudu uutta aloituspaikkaa. Luonnoksessa ei myöskään ole huomioitu kansainvälisiä yhteis- ja kaksoistutkinto-ohjelmia.

Samaan aikaan on käynnissä useita muutoksia, jotka vaikuttavat opintoihin hakeutumiseen ja valintaan sekä vaikuttavat hakijoiden käyttäytymiseen, kuten opiskelijavalintojen uudistus, jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien lisääminen, kannusteet suosia uusia ensikertalaisia ja valmistelussa oleva tutkinto avoimesta korkeakoulusta. Parhaimmillaankin muutosten yhteisvaikutusten ja erillisten vaikutusten arviointi voi osoittautua haastavaksi.

Uudistuksen valmistelussa ei ole tehty vaikutusten arviointia, mikä poikkeaa hyvästä lainsäädäntöprosessista. Tämän seurauksena ei ole myöskään tarkasteltu, millainen hallinnollinen taakka korkeakouluille muutoksesta väistämättä aiheutuu.

Muut huomionne esityksestä

-

Ajalin Elina

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry - Jani Kykkänen, korkeakoulu- ja tiedepolitiikan asiantuntija.